Erri DE LUCA
Montedidio
Traduccio d'Anna Casassas, Barcelona: La Magrana, 2002, 144 p.

No li ha fet cap bé a Erri de Luca el ja periclitat «fenomen Baricco». Petits vendavals de motivació comercial, tan legítima com vulguis, com el de l'autor de «Novecento» deixen un lògic regust d'enganyifa en el lector: a un primer llibre satisfactori el segueixen acceleradament nous volums, fins que, incapaç d'atendre la voracitat de l'editorial, l'autor s'estavella estrepitosament, ja sigui en la cursileria («Seda») o en la inanitat («Sense sang»). I en canvi, l'obra del napolità De Luca s'assembla a la del torinès Baricco com un ou a una castanya. Per començar, Erri de Luca és un poeta. Segurament l'únic poeta que es llegeix actualment a Itàlia, perquè té la vista, o la mandra, de presentar els seus textos en forma de prosa, fins i tot d'història. Però poeta entès en l'última escletxa de sentit positiu que li queda al terme. En l'obra d'aquest autor, un tot que va apareixent fragmentàriament, no hi ha ficció perquè tot és experiència pròpia, pero alhora no es biografia perquè ha passat pel sedàs de la consciència literària: des de «Non ora non qui» fins a «Il contrario di uno», acabat de publicar (que per cert porta un poema com a pròleg), De Luca parla sempre d'ell mateix, de la seva Nàpols abandonada als divuit anys per pujar al nord a fer d'obrer, de la lluita política dels setanta, de la passió per l'escalada i de la seva mare. Com en el cas de Kafka o de Mann, fora legítim preguntar-se fins on arriba el viscut i on comença l'imaginat, pero seria igualment estèril: allò que fa transcendent el què és el com. I el com de De Luca es la síntesi, entesa no en nombre de pàgines sinó sintàcticament. «Senza risate prima, i baci sono sciapi», deia el protagonista de «Tres cavalls». «Il palazzo è vecchio, per le scale di sera passano gli spiriti. Senza il corpo hanno nostalgia solo delle mani e si buttano addosso alle persone per desiderio di toccare. Con tutta la rincorsa che ci mettono a me arriva uno sfioramento», diu el de «Montedidio». «Produciamo vuoto sotto i piedi. La scalata e una fabbrica di metri sopra metri, un'accumulo d'aria», dirà el de «Il contrario di uno». No en va la lectura preferida del qui s'autoanomena «l'últim comunista d'Itàlia» es la Bíblia però en hebreu, idioma del qual ha traduït al seu quatre dels llibres que la componen. Les històries de De Luca estan farcides de petites sentències com aquestes, breus fruits saborosos on es condensa el sentit moral del personatge, que no necessita digressions ni connectors perquè segurament considera el lector prou intel·ligent per seguir-li el fil d'uns pensaments que molt rarament es transformen en diàlegs. L'escassedat, doncs, de diàleg, així com la narració en temps present (dues característiques més propies, si vas a mirar, de la poesia que de la narrativa), també estructuren aquest «Montedidio», que és l'obra mes «napolitana» de totes les seves i la quarta publicada en català. Confegida en forma de diari a càrrec d'un adolescent arrancat a l'escola que tanmateix mostra tirada per la lletra (i en això connecta directament amb els contes d'«In alto a sinistra»), sembla encertat llegir-la com una història d'iniciació per ressaltar com el valor de l'element màgic ajuda a convertir la quotidianitat en una experiència irrepetible. Un pare mestre de vida, un fuster mestre de feina i una veïneta mestra d'amor catapulten el nano de barri humil cap al coneixement d'ell mateix, única via per entendre el secret d'un àngel que es materialitza en sabater per protegir-lo. Aquestes formes de transcèndencia tan domèstica son una de les petges més òbvies de napolitanitat de «Montedidio»,

VISIT…

i l'altra, per força, és l'idioma. El xoc fortament diglòssic entre italià i napolità, del qual els personatges en tenen absoluta consciència, és obligat a l'hora de retratar un dels barris més populars de la ciutat, i alhora el repte més pelut per la traducció. També en això, hi ha diferència amb el cas Baricco: malgrat que la peculiaritat de la varietat lingüística italiana és irreproduïble en cap altre idioma europeu, el lector català ha estat de sort perquè la versió que li arriba explicita clarament aquest contrast de funcions entre una llengua i l'altra, sovint mitjançant els recursos que en el nostre cas proporcionen els registres socials. Anna Casassas porta molta brega al darrera, per això dota el lector de les armes per seguir el trajecte emocional del vailet, tant allà on les exigències de la socialització li reclamen formalitat com quan la intimitat li permet manifestar-se més col·loquialment. I sobretot, l'enllamineix per a la pròxima entrega De Luca («Il contrario di uno» es troba en fase de traducció) quan diu: «La Maria, tibada i descarada per l'honor, ve cap a mi, m'agafa de bracet i pugem cap a Montedidio amb els ulls de la gent clavats a l'esquena. Què important que és ser dos, mascle i femella, en aquesta ciutat. Qui està sol no es ni un». I ja se sap que dos no és el doble d'un, ans el contrari.

Pau Vidal